

1897-ben elhunyt természettudósok nekrológja.

Auerbach, Leopold, a boroszlói egyetemen előbb rendkívüli, majd rendes tanár, hol 1850-től 1863-ig mint gyakorló orvos működött; fiziológiai és anatómiai dolgozatairól ismeretes tudós, a Plexus myentericus felfedezője, született 1828. április 27-ikén Boroszlóban, elhunyt ugyanott október 1-én.

Ballard, Eduard, számos orvosi munka szerzője, az »On the influence of weather and season on public health, based on the statistical study of 272000 cases of sickness (1857—1868)«, híres munka írója, elhunyt januáriusban.

Baur, Franz von, szül. 1830. márczius 20-ikán Odenwaldban; 1864-ben a hohenheimi mezőgazdasági és erdészeti akadémiára hívták meg tanárnak, hol 1872-ig az erdészeti kísérleti állomás élén állott; 1878 óta a müncheni egyetemen az erdészettan tanára s halála évében rektor volt. »Ueber forstliche Versuchstationen« című munkájával az erdészeti kísérleti állomások szervezésének alapját vetette meg Németországban; 1866 óta kiadta a széles körben ismeretes »Monatsschrift für das Forst- und Jagdwesen« című folyóiratot, mely 1879 óta »Forstwissenschaftliches Zentralblatt« czímen jelenik meg. Elhunyt Münchenben januárius 2-ikán.

Bent, Theodore, ismert kutató utazó, ki minden nagy útját felesége kíséretében tette meg s róluk kimerítő

leírást adott ki; eredményekben leg gazdagabb volt a Görögországba és Kiszsiába tett útja, melyről igen gazdag régészeti kincsekkel tért haza; a Bent pár legutolsó útja Délarábia átkutatására irányult, de a férj maláriát kapott ottan, s hazatérése után elhunyt május 5-ikén Londonban.

Blomstrand, Christian Wilhelm, ismert svéd chemikus és mineralógus, a lundii egyetem tanára, született 1826. október 20-ikán; Lundban tanult s doktor is ugyanott lett 1850-ben; 1853-ban ugyanott assistens és docens, 1854—55-ben a fizika és chemia tanára a malmői politechnikumon; mint mineralógus 1861-ben részt vett a Spiczbergákra küldött svéd expedícióban s 1862-ben rendes tanárrá nevezték ki. Számos dolgozata az elméleti és kísérleti chemia, de főképp az ásványtan körébe esik. Elhunyt november 5-ikén.

Boer, Oskar, tanár, porosz udvari orvos, a fertőző betegségek számára alapított Koch-féle intézetnek dolgozótársa, kinek nagy része van a szérummal való gyógyítás tanának megteremtésében és kibővítésében, elhunyt július 11-ikén Berlinben, 50 éves korában.

Brand, Ernst, közegészségi tanácsos, született 1827. márczius 2-ikán Feuchtwangenben; megalapítója a vízrel való tifuszgyógyításnak, a melynek alkalmazása óta a tifuszos betegek halan-

dósága jelentékenyen csökkent; elhúnyt Stettinben márczius 8-ikán.

Brassai Sámuel, a magyar tudósok nesztora, nyug. egyetemi tanár, a M. Tud. Akadémia tiszteleti tagja, született 1797. június 15-ikén Toroczkón, Tordamegyében, hol atyja tanító, majd unitárius lelkész, sokoldalú műveltségű férfiú volt. Az iskolában vasszorgalmával csakhamar ő is nagy és széleskörű műveltségre tett szert, irodalmi téren dolgozott s híre gyorsan nőtt; az előkelő kolozsvári családok felkarolták; 21 éves korában nevelő lett gróf Bethlen Károlynál, 1837-ben tanár az unitárius kollégiumon s mint ilyen az oktatás rendszerét gyökeresen átalakította, az ifjúságot ellátta jó tankönyvekkel. 1848-ban a magyar kormány kinevezte a Ludovica Académia tanárává, de menekülnie kellett; a szabadságharcz után Budapesten a Szőnyi-Gönczi-féle tanintézetet tanított s később visszatért kolozsvári unitárius iskolai tanszékére; a 60-as évek elején az Erdélyi Múzeum-egylet igazgatója, 1874-ben kolozsvári egyetemi tanár lett, 1884-ben nyugalomba ment, s ez évben a m. tud. akadémia tiszteleti tagjai sorába emelte, a melynek 1860 óta rendes tagja volt. Rendkívül széleskörű irodalmi munkássága kiterjed a tudományok minden ágára; otthonos, mondhatni első rangú tudós volt a filozófiában, műkritikában, aesthetikában, természettanban, növénytanban, geografiában; vagy hatvan nyelvet ismert, a latint, görögöt tökéletesen tudta, a hébert, a szír, khaldeai nyelvet, az arabsot, szanszkritot jól ismerte, az újabbak közül a német, angol, francia, spanyol, portugál stb. nyelvnek ura volt s bámulatosan ismerte a legkülönbébb irodalmakat. Nagyobb nyelvészeti és egyéb munkái közül mitten csak a természettudományi dolgozatait emeljük ki. Ily irányú értekezéseket irt a Nemzeti Társalkodó, Vasár-

napi Ujság, Tudománytár, Athenaeum, Társalkodó, Figyelmező, Természetbarát, Magyar Hírlap, Zeitschrift für Natur- und Heilkunde, Akadémiai Értesítő, Magyarország és Erdély képekben, Gazdasági Lapok, Szépirodalmi Lapok, Pesti Napló, Divatcsarnok, M. Nép könyve és könyvtára, Mezei gazdaság könyve, Család könyve, Magyar Posta, Budapesti Szemle, Szépirodalmi Közlöny, Erdélyi Múzeum-egylet évkönyvei, Marosvásárhelyi Füzetek, Szépirodalmi Figyelő, Családi Kör, Keresztény Magvető, Falusi Gazda, Korunk, Hon, Fővárosi Lapok, Oesterr. botanische Zeitschrift, Tanáregylet Közlönye, Természet, Nyelvőr, Erdélyi múzeum, Növénytani Lapok, Philologiai Közlöny, Családi Híradó stb. stb. folyóiratokban, rendkívül sok ismeretterjesztő dolgozatot egyes naptárakban, sőt az 50-es években a Vahot-féle Nagy Képes Naptár és Nemzeti Képes Naptár csillagászati részét is ő irta. Önálló művei közül kiemelendők a következő matematikai-természettudományiak: Bevezetés a világ, föld és státusok esmeretére (1834), A fűvészet elveinek vázolata (1836, 2-ik kiadás 1845), Számító Szokrates (1842, tizenhetedik kiadásban 1871), Bankismeret (1842), A kisdedek számvetése (1842, negyedik kiadás 1870), Algebrai gyakorlatkönyv (1853—57), Logika (1858, akadémiai jutalmat nyert), Tigrisvadászat Indiában (1859), Az árnyékóra (1859), A föld egyes részeinek ismeretése (1862), Euklides elemei (1865), Számtan (1872), A növénynevek leírása (1888) stb. Szerkesztette Berde Áronnal 1848-ban a Természetbarátot s több kritikai és ismeretterjesztő lapot. Széles körű tudományos munkássága annyira sokirányú volt, hogy a M. Tud. Akadémia egyes osztályai sokáig nem tudták eldönteni: melyikbe válasszák be; végre a matematikai-természettudományi osz-

tály választotta meg, de ő áttétette magát később a nyelv- és széptudományi osztályba, hol »a magyar mondatról« szóló nagyobb szabású értekezésével foglalta el székét. Társulatunkba 1846-ban lépett be, s ötvenéves tagsága alkalmából, valamint életének 100 éves fordulója alkalmából üdvözlő iratot küldöttünk neki. Társulatunk ügyeit mindig nagy érdeklődéssel kísérte; legutoljára 1891-ben írta meg a Természettudományi Közlönyben (442 lap) a De Candolle »Természettudományi növényeink eredete« című munkájának megjelenése alkalmából megjegyzéseit és helyreigazításait. Elhunyt június 24 ikén reggel 7 órakor 101 éves korában.

Brett, Jakob, angol telegráfmérnök, egyike volt a legelsőeknek, kik a tengeralatti telegráfösszeköttetéseknek előharczosai és megteremtői valának; már 1845-ben előállott egy tervvel, melynek czélja volt Angliát és Amerikát telegráffal összekapcsolni s ugyanez évben az angol kormánynak teljesen kidolgozott tervet nyújtott be az ország telegráf-hálózatának teljes szervezésére és berendezésére; 1850-ben ő rakta le fitestvérével Dover és Calais közt a guttapercsával izolált drótokból álló tengeri kábelt; minthogy azonban a sziklák a guttapercsát kidörzsölték, e kábel csak rövid ideig volt használható; ezért 1851-ben új és czélszerűbb védőburkolattal látta el ama kábelt, mely 41 km hosszúságban Calais mellett Sangatte és Dover mellett a Szt.-Margit kikötő között sülyesztetett le, s a mely mint a világ legrégebb tengeri kábele, még ma is használatban van. 1853-ban rakta le Brett fitestvérével a Middelkerke (Ostende) Ramsgate (Dover) kábelt, és 1854-ben az ő alapította középtengeri telegráf-társaság részére az Algirtól Szardíniáig és Corsicáig vezető kábelt, melyek közül az első még használatban van.

Az a terv, hogy Indiát Európával tengeri kábellel kössék össze, a két testvér együttes törekvése volt; tőlük származott az első angol telegráf-társulat megalkotásának eszméje is, melynek czélja volt Anglia városainak egymással összekapcsolása. Brett Jakob később nem szerencsés befektetései miatt egész vagyonát elvesztette, úgy hogy az angol kormány 1886-ban évi 2000 márka nyugdíjat adott neki. Elhunyt januárius 9-ikén Londonban 88 éves korában.

Buchner Ludwig Andreas, közegészségügyi főtanácsos, született 1813. június 23-ikán; 1842-ben magántanár, 1847-ben rendkívüli, s 1852-ben rendes tanára lett a gyógyszertannak a müncheni egyetemen, tagja az ottani tud. Akadémiának s munkatársa a bajor gyógyszerkönyvnek; 1871-ben Berlinbe hívták meg a »Pharmacopoea Germaniae« kidolgozására; a szakfolyóiratokban megjelent értekezésein kívül ő írta a »Kommentar zur Pharmacopoea Germaniae« terjedelmesebb dolgozatot; elhunyt Münchenben október 23-ikán.

Clark, Alvan G., a csillagászati eszközökhöz való tárgylencsék kitünő készítője, a tíz évvel ezelőtt elhunyt híres optikusnak* fia, ki atyja halála óta a műhelyt átvette és vezette, elhunyt június 9-ikén Cambridgeben (Massach.), 65 éves korában. Két jelentős készítménye a Pickering tanárnak az ég fotografiai fölvételére szolgáló nagy Bruce-távcső és a Yerkes-távcső, a melyek alkalmazásának eredményét már nem érthette meg; ő készítette azt a 26 hüvelykes lencsét a Naval Observatory részére Washingtonban, a mellyel Hall a Mars két bolygóját fölfedezte és a Lick-obszervatóriumnak azt a 36 hüvelykes lencsét, mellyel Barnard az 5. Jupiter holdat észrevette. Clark maga is

* V. ö. T20. 467. lap.

több csillagászati expedícióban vett részt és 14 kettős csillagon kívül 1862. januárius 31-ikén fölfedezte Sirius kísérőjét.

Cope, Edward Drinker, az állattan és az összehasonlító anatómia tanára a philadelphiai egyetemen, hol már előbb is, 1889—1895-ig a földtan és ásványtan tanszékét látta el; 1895-ben elnöke az American Association-nak, kiadója a *The American Naturalist* című folyóiratnak; Amerika határain túl is mindenütt ismeretes a neve őslénytani kutatásairól és munkáiról, a melyek állattani vizsgálataival együtt legfőképpen a gerinczesekre, s különösen a gerinczesek alsóbb rendű tagjaira vonatkoznak; született 1840. július 28-ikán Philadelphióban, elhunyt április 12-ikén ugyanott.

Des Cloizeaux, Alfred Le-grand, az ásványtan tanára a természetrajzi múzeumon Párizsban, az ásványok kristálytanáról és optikai tulajdonságairól megjelent kitűnő munkái révén ismert mineralógus, született 1817. október 17-ikén Beauvaisban, elhunyt május 7-ikén Párizsban. A »Manuel de Mineralogie« című műve igen el van terjedve; 1869-ben tagja s 1889-ben elnöke volt az Académie des sciences-nak Párizsban.

Doellen, Wilhelm von, előbb Mädlér assistense és helyettes obszervátor a dorpáti csillagvizsgáló intézeten, azután 1890-ig a csillagászat tanára a pulkovai csillagvizsgálón, hová 1844-ben hívták meg, az orosz tengerészeti minisztérium csillagászati tanácsosa, számos csillagászati és geodéziai munka szerzője, született 1820. április 13-ikán Mitauban, elhunyt februárius 16-ikán Dorpatban.

Drechsel, Edmund, az életteni chemia tanára Bernben, született

1843 szeptember 3-ikán Lipcsében, hol chemiát és természettudományokat tanult, azután Kolbe tanárnál dolgozott Marburgban; 1864-ben promoveálása után Volhard assistense Münchenben, majd ismét Kolbe assistense lett. 1872-ben Ludwig tanárnál a fiziológiai intézetbe lépett Lipcsében; 1878-ban habilitált mint magántanár, s mindjárt rendkívüli tanárrá nevezték ki az orvosi fakultáson; 1892-ben Bernbe hívták meg az életteni és orvosi chemia rendes tanárának. A szakfolyóiratokban megjelent számos értekezésén kívül »Leitfaden für das Studium der chemischen Reaktionen« és »Anleitung zur Darstellung physiologisch-chemischer Präparate« című művei ismeretesek. Utóbbi időkben Nápolyban a zoológiai állomáson dolgozott, hol szeptember 22-ikén hirtelen elhunyt.

Elger, Gwyn, angol csillagász, ki a Hold felületéről igen beható tanulmányokkal és fölvételekkel gazdagította ismereteinket, s az 1895-ben megjelent »Vollständige Beschreibung des Mondes« című munkájával kiváló érdemekeket szerzett, elhunyt januárius 9-ikén 60 éves korában.

Ettingshausen, Konstantin von, cs. és kir. birodalmi tanácsos, kezdetben orvos, azután a növénytan tanára a bécsi egyetemen; 1850-ben a geológiai birodalmi intézet megbízásából Ausztria fontosabb geológiai rétegeinek földtani tanulmányozásával kezdett foglalkozni, s főképpen Stiria kövesült növényeinek kutatására szentelte magát; a fosszil növények lenyomatainak vizsgálata indította az élő növénylevelek erezeinek, szerkezetének bővebb tanulmányozására s így adta ki Pokornyval együttesen »Physiotypia plantarum austriacarum (Wien 1856—1873)« kétkötetes becses munkáját tíz kötet rézmetszetű táblával. Ettingshau-

sen Konstantin fia volt a nagy fizikusnak és matematikusnak, E. Andrásnak, Bécsben született 1826. évi június 16-ikán, elhunyt februárius 1-én Grácban.

Ferraris, Galileo, 1878 óta a műszaki fizika tanára a Reale Museo Industriale Italiano-n Milanóban, s a mellett a fizika rendes tanára; 1886/87-ben ő rendezte be a turini elektrotechnikai intézetet, a mely első e nemű iskola volt Olaszországban; egyike Olaszország legkitünőbb elektrotechnikusainak, kinek alkotásai az elektromos erőátvitel körében úttörők valának; a nemzetközi elektrotechnikai kongresszusokon Olaszország képviselője rendszerint ő volt s nemrégiben is az olasz elektrotechnikai társaság elnöke lett Milanóban. Műszaki tudományos dolgozatai legfőképen a váltakozó áramokra, s a váltakozó áramú transzformátorokra vonatkoznak; kiválóan becsesek a forgó mágnesi térre vonatkozó dolgozatai és ide tartozó eszközei, a melyek alapját vetették meg a mai nap akkora jelentőségű több fázisú áram elméletének és technikájának. Született 1847. október 31-ikén Livornóban, elhunyt februárius 7-ikén Turinban.

Fraas, Oskar von, a német geológusok és palaeontológusok nestora, régebben sokáig a stuttgarti természetrajzi múzeum igazgatója, ki szóval és írásban rendkívül sokat tett a geológiai ismereteknek a württembergi nép közt igen széles körben való terjesztésére, született Lorchban 1824. januárius 17-ikén. Az egyiptomi kormány megbízásából nagyobb utat tett Palesztinában és a Vörös-tengeren s a többek közt a Libánon-hegység geológiai állapotát tanulmányozta behatóan; egy ideig elnöke volt a német anthropológiai társulatnak; elhunyt november 22-ikén Stuttgartban.

Franks Augustus, sok éven át a British múzeumon mint az angol és a középkori régiségek őre volt alkalmazva, a legnagyobb angol tekintély volt a brit régiségek ismeretében, melyekből igen értékes és jelentős gyűjteményt hagyott hátra teljesen rendezett állapotban; elhunyt május 21-ikén Londonban.

Fresenius, Karl Remigius, titkos tanácsos, előbb assistens Gieszenben a Liebig-féle laboratóriumban, 1845-ben a chemia, fizika és technológia rendes tanára lett a wiesbadeni gazdasági tanintézetben; 1848-ban alapította Wiesbadenben a később mindinkább bővülő és nagy tekintélyre emelkedő chemiai laboratóriumot, melyet főképp oly tanulók kerestek föl, kik magukat az ipari chemiára és az élelmiszerek chemiájára szentelték; irodalmi működése is a chemiának erre a két körére esik legfőképen s az analitikai chemia mai állásának megteremtéséhez sokban hozzájárultak az ő munkálatai. Született Frankfurt a. M.-ban 1818. december 28-ikán, elhunyt Wiesbadenben június 10—11 közti éjjelen

Gätke, Heinrich, angol államtitkár Helgoland szigetén; rendkívül érdekes és becses megfigyeléseket végzett a madarak vonulásáról és átmenő előfordulásáról Helgolandban, s a legritkább madarakból szép gyűjteményt állított össze, a melyet még az ő életében megvett tőle a német kormány; megfigyeléseinek eredményeit, melyeket angol folyóiratokban közölt, Blasius R. foglalta össze »Heinrich Gätke, Die Vogelwarte Helgoland« című munkában; elhunyt januárius 1-én 83 éves korában.

Gerando Attila, magyar földrajzi író, született 1847. december 17-ikén Budapesten; Párizsban növekedett, hol előkelő tudósok és művészek körében nagy műveltségre tett

szert. Útirajzokat és földrajzi közleményeket írt, s társulatunkban is kitünő előadást tartott »Két hét a Székelyföldön« czímmel, mely a Népszerű természettudományi előadások gyűjteményének 27-ik füzetét teszi. A Revue de Géographie-ban megjelent derék dolgozatai a Székelyföldről, Kővárvidékről, az Al-Dunáról és a magyarországi nemzetiségekről stb., hazánk ismertetésével foglalkoznak. Tudományos érdemei lapunk ez évi kötetének 211-ik oldalán vannak méltatva a legilletékesebb szakiró, Élisée Reclus nyomán. Elhunyt október 14-ikén.

Green, Trail, egyike volt ama keveseknek, kik az American Association for Advancement of Science megalapítói közül még életben vannak, első elnöke az American Academy of Medicine-nek, a Floral and Zoological Distribution of United States című derék munka szerzője, elhunyt április 29-ikén 84 éves korában.

Haughton, Samuel, 1851-től 1881-ig a geológia tanára a Trinity College-on Dublinban, a melyen tanulmányait is végezte, szülővárosa egyetemének képviselője számos kongresszuson; dolgozatai közül legszélesebb körben terjedt el Manual of Geology című becses könyve; született 1821-ben Carlownban, elhunyt Dublinban október 31-ikén.

Heidenhain, Rudolf Peter Heinrich, közegészségi titkos tanácsos, 1854—56-ban assistens Du Bois-Reymond mellett, azután Julius Vogel mellett Halleban, hol 1859 közepéig, a midőn Jénába és Boroszlóba hívták, mint egyetemi magántanár működött; a boroszlói meghívást fogadta el, s mint az élettan tanára haláláig ottan maradt; rendkívül gazdag irodalmi munkásságot ejtett ki; önálló művei közül »Physio-

logische Studien« és »Mechanische Leistung, Wärme, Entwicklung und Stoffumsatz bei der Muskelthätigkeit« című könyvei említendők; született 1834. januárius 29-ikén Marienwerderben, elhunyt október 13-ikán.

Hilger, Adam, egy darabig mérnökösödött Darmstadtban, azután optikai eszközök készítésére adta magát Londonban, majd Párizsban, hol főképp Foucault utasításai szerint dolgozott; 1870-ben mint németnek el kellett hagynia Párizst és családjával ismét Londonban telepedett meg, hol öt év múlva sikerült neki optikai műintézetét megalapítani; a jénai üveg alkalmazásával igen kitünő optikai eszközöket készített, igen kis gyujtótávolsággal bíró achromatikus lencsési, nagy szóróképeségű prizmai igen híresek; született Darmstadtban 1839-ben, elhunyt Londonban április 23-ikán.

Holmgren, Fridtjof, 1864. óta az élettan tanára az uppsalai egyetemen; dolgozatai az orvosi tudomány széles mezejére terjednek ki; »Die Variationen der Muskelströme im Menschen«, »Die Ströme der Netzhaut und ihr Beeinflussung durch verschiedenartiges Licht«, »Die Farbenblindheit in ihren Beziehungen zu Eisenbahn- und Schiffart« stb. műve mind becses; 1889-ben alapította és vezette a »Skandinavische Archiv für Physiologie« című folyóiratot, a mely nagy elterjedtségnek örvend egész északi Európában, s a melynek czikkei németül is megjelennek; ama különféle kongresszusokon, melyeken megjelent, sok barátot és tisztelőt szerzett megnyerő egyéniségével és lelkesítő szónoklataival; született 1831-ik évi október 22-ikén Asenben, elhunyt Upsalában augusztus 14-ikén.

Joest, Wilhelm, előbb filológiát tanult, azután nagy utazásokban

vett részt a világ minden részébe, miközben igen tevékeny ethnografussá és anthropologussá képezte magát, a szerzett tapasztalatokat nagy közvetlenséggel és alaposan kidolgozott hirlapi közleményekben, később önálló könyvekben adta közre; mintegy tíz évvel ezelőtt végleg Berlinben telepedett le, hol mint gazdag ember, mint a tudományokért sokat áldozó maecenás a fővárosi tudományos világnak társadalmi központja volt; de rövid időn ismét nagy utazást tett az ausztráliai szigetcsoportra, hogy anyagot gyűjtson a tetoválás történetéhez. Joest Kölnben született 1852. márczius 15-ikén, elhunyt november 27-ikén épen ez utóbb említett útján a Melanesiához tartozó Santa-Cruz szigetcsoport főszigetén.

Joly, a párizsi egyetemen a chemia tanára, s ugyanott az École normale supérieure chemiai laboratóriumának igazgatója, a foszforsavról és ruthéniumról szóló becses dolgozatok szerzője, született 1848-ban Fontenay-sous-Bois-ban, elhunyt december 3-ikán Párizsban.

Jurányi Lajos, budapesti tudomány-egyetemi tanár, a botanikus kert igazgatója, elhunyt februárius 27-ikén 60 éves korában Abbaziában, hol egészség helyreállítása végett tartózkodott. Született 1837. augusztus 25-ikén Nyiregyházán, hol atyja ev. pap és az evang. gimnázium igazgatója volt. Ő vezette be fiát a botanika elemeibe is. A gimnázium felsőbb osztályait Eperjesen végezte, a hol vonzalma a természettudományok iránt Hazslinszky hatása alatt teljesen megszilárdult. 1856-ban a pesti egyetemen mint orvosjelölt örmest foglalkozott a fűvészetrel; 1863-ban a Schordan-féle ösztöndíjat elnyervén, az alapítványlevel értelmében az évet Bécsben töltötte; majd Jénában Pringsheim tanár vezetése alatt folytatta tanulmányait, s itt mint tanársegéd is működött.

Haza térve, az egyetemen 1866-ban rendkívüli, nem sokára rendes tanár lett; 1871-ben az akadémia levelező, 1881-ben pedig rendes tagjává választotta. Számos magyar és német szakdolgozatot írt, s megalapítója volt nálunk a modern botanikának. Társulatunkba 1862-ben lépett be, s 1871 óta állandóan választmányi tag volt. Elnöke volt növényteni szakosztályunknak, s mint a modern botanika képviselője, Társulatunk érdekeit mindig szíven hordozta; nevét tudományos érdemein kívül 1200 frtos alapítványa is örökíti Társulatunk történetében.

Kenngott, Gustav Adolf, a zürichi egyetemen a mineralógiának sok éven át tanára s az ásványtani múzeum igazgatója, ki 1893-ban vonult vissza a magánéletbe, született 1818-ban Boroszlóban, elhunyt Luganóban márczius 14-ikén. 1844 óta akadémiai tanszakokon működött előbb Bécsben s 1857-től Zürichben. Irodalmi munkái közül legismeretesebb: »Lehrbuch der Mineralogie« című műve, mely sok kiadást ért, továbbá »Resultate der mineralogischen Forschungen 1864—65«, és »Minerale der Schweiz« stb. című műve.

Kondor Gusztáv, a budapesti tud. egyetem tanára, a M. Tud. Akadémia tagja, született 1825. augusztus 7-ikén Szántován, Bács-Bodrog-megyében; gimnáziumot és bölcsészeti tanfolyamot végzett, de azután a mérnökségre adta magát; az 1848/49-iki szabadságharcban részt vett, végig küzdötte a horti, hatvani, kápolnai, verpeléti, nagysarlói és branyiszközi csatákat, később Komárom védelmében mint utász főhadnagy szerepelt. Azután az egyetemen elvégezvén mérnöki tanulmányait, csillagászatot tanult azzal a céllal, hogy a gellérthegy csillagvizsgálón alkalmazást kapjon; de az obszervató-

riumot lerombolták, s így 1854-ben a pestvárosi főreáliskolába a matematikai tanszékre nevezték ki, hol 16 évig működött. 1861-ben a M. Tud. Akadémiának levelező tagja, 1865-ben a pesti egyetemen a csillagászat magántanára, 1871-ben pedig az elemi mennyiségtan rendes tanára lett, hol a bölcsészeti karban a matematikai szemináriumot 1896-ban az ő kezdeményezésére állították föl. Irodalmi dolgozatai közül főlemlítjük, hogy 1869-ben Schenzl Guidóval földmágnességi meghatározásokat végzett hazánk délnyugoti részén s a csillagászati részt ő dolgozta ki; a 60-as években több tankönyve jelent meg a váltójozról, könyvvitelről, vámmérőlr; csillagászati értekezései a Természet-tudományi Közlönyben és a Tanáregylet Közlönyében jelentek meg; az akadémia kiadásában láttak napvilágot »Készletes külzéléki egyenletek egészélése« és a »Déliökör« című nagyobb értekezései. Társulatunkba 1859-ben lépett be, s a 70-es években mint választmányi tag mindig érdeklődéssel szolgálta társulati ügyeinket.

Kovács József, a budapesti tud. egyetemen a sebészet híres tanára, született Dunaföldváron 1832-ben. Tanulmányait Kalocsán folytatta, 1848-ban a szabadságharcz lelkesedése őt is magával ragadta; a háború lezajlása után orvosi tanulmányait Pesten és Bécsben végezte, orvosi oklevelét Bécsben kapta, de a sebészi szakvizsgát az akkor már híres Balassa alatt tette le, ki nagyon megszerette s assistensévé tette, majd a sebészi műtétanból az akkor még ritka magántanári képesítést is megszerezte. 1866-ban a háború sebesültjeit kezelvén, alkalma nyílt orvosi energiáját, szakképzettségét és ügyességét kitüntetni, s midőn Balassa 1868-ban hirtelen meghalt, helyére Kovácsot választották meg; egyetemi működését a

hasznos újítások egész sora örökölte meg, s mint orvos, korunk egyik kitünősége volt. Erdemeiért 1875-ben a király a Lipót-renddel, tanárkodásának 25. évfordulóján pedig a Ferencz-József-rend II. oszt. keresztjével tüntette ki. 1895 óta az igazságügyi orvosi tanácsnak elnöke volt; mint a Magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésének központi választmányi elnöke sok időn át buzgón vezette a vándorgyűlés ügyeit. Társulatunknak 36 éven át volt buzgó tagja; elhunyt augusztus 6-ikán.

Liebenow, Wilhelm, tanár, titkos tanácsos, ismert kartografus, 1894-ig a porosz kereskedelmi miniszterium térképészeti irodájának főelnöke, hol 40 évig működött; főmunkáján, Közép-Európa térképén nem kevesebb mint 15 éven át dolgozott; ez időtájt, 1866—1873-ban készített 40 térképlapot geológiai célokra s a »Statistische Nachrichten« részére minden térképet ő állított ki. Erdemeiért sok kitüntetést kapott; született 1822. október 22-ikén Schönflieszben (Brandenburgban), elhunyt július 21-ikén Schönebergben Berlin mellett.

L u y s, Jules Bernard, a francia Académie de Médecine tagja, Franciaország legkitünőbb elmeorvosainak egyike, az idegbetegségek és hipnotizmus terén első tekintély; munkái közül a legszelebb körökben el van terjedve »Le cerveau et ses fonctions« című műve, mely mint a Wissenschaftliche internationale Bibliothek XXVI-ik kötete németül is megjelent e czímen »Das Gehirn, sein Bau und seine Verrichtungen«. Született Párizsban 1828. augusztus 17-ikén, elhunyt Divonne-les-Bains-ben augusztus 23-ikán.

L y m a n, T h e o d o r e, amerikai zoológus és geológus, a National Academy of Sciences tiszteleti tagja, Agassiz tanítványa és unokaöccse, született

1833-ban, elhunyt szeptember 9-ikén Nahautban (Mass.) levő nyaraló helyén.

Marmé, Wilhelm, közegészségi titkos tanácsos, a göttingai egyetemen a gyógyszerészettan tanára és a kémiai intézet igazgatója, ki nagy érdemeket szerzett az elektromosságnak gyógyító célokra való alkalmazása körül, s az orvostudományok története és az orvos-szerek tanának bővítése terén; született 1832-ben Dierdorfban, a Rajnai tartományokban, elhunyt június 27-ikén Göttingában.

Marth, Albert, a Markere Cast-lei obszervatórium csillagásza Irlandban, sok éven tagja az angol Royal Astronomical Society-nek, melynek közleményeiben sokat dolgozott, különösen a bolygók holdjainak számításáról, a Mars és Jupiter fizikai sajátágainak ismertetéséről; ő a fölfedezője a 29. számú, Amphitrite planetoidnak; született Kolbergben 1828. május 5-ikén, elhunyt augusztusban szülőföldjére tett látogató útjában.

Martin Lajos, a kolozsvári egyetemen a matematika tanára, a Magyar Tud. Akadémia levelező tagja, született Budapesten 1827-ben, elhunyt márczius 4-ikén 70 éves korában. A léghajó elméletéről igen számos munkát írt, melyek az Akadémia kiadványaiban jelentek meg. A lebegő kerék tanulmányozására szabadalmat is kapott, s általában e kérdés tanulmányozásának szentelte életét.

Meyer, Jürgen Bona, 1866 óta a filozófia tanára a bonni egyetemen, a Kant-féle filozófiai irány egyik termékeny művelője, ki Aristotelesnek mint természetvizsgálónak méltatása érdekében is nagy érdemeket szerzett; dolgozatai közül kiválóbbak: *De principiis Aristotelis in distributione animalium adhibendis* (1854) és *Aristoteles' Tierkunde* (1855). Született 1829. október 25-ikén, elhunyt június 22-ikén Bonnban.

Meyer, Viktor, korunk legnagyobb kemikusa; akadémiai tanulmányait elvégezvén, 1867-ben Bunsen assistense lett, 1871-ben tanár a stuttgarti műegyetemen, 1872-ben Zürichben, 1885-ben a göttingai egyetemen és 1889 óta mint Bunsen utódja, Heidelbergben volt tanár. Született Berlinben 1848. szeptember 8-ikán, elhunyt augusztus 8-ikán Heidelbergben. Tudományos érdemeit és életrajzát bővebben közöltük a Pótfüzetekben, valamint a Magyar Kémiai Folyóirat ez évi februáriusi számában.

Mojsisovics Ágoston, az állattan és összehasonlító anatómia tanára a műegyetemen és a Johanneum zoológiai osztályának öre Grácban, elhunyt augusztus 27-ikén 49 éves korában. Több derék munkája közül kiemelkedik »Leitfaden bei zoologisch-zoootomischen Präparierübungen« és »Das Tierleben der österreichisch-ungarischen Tiefenebenen«.

Newton, Eduard, előbb állami tisztviselő Mauritius szigetén, majd Jamaikában, de 1883-ban egészségi okokból odahagyta állomását; nagy érdemeket szerzett ama két hely zoológiai kutatásával, különösen az ottani madárvilág tanulmányozásával; a többek közt neki köszönhető, hogy a lúdnagyságú magános galambnak (*Pezophaps solitaria*), mely a dudu-galamb rokona, s vele együtt a múlt században kipusztult, majdnem teljes csontváza került Európába Rodriguez barlangjaiból; elhunyt április 25-ikén Lowestoft-ban Angolországban, 65 éves korában.

Nördlinger, Herman von, előbb tanár Grand-Jouanban (Loire-Inférieure), honnan 1845-ben a hohenheimi erdészeti iskolához hívták meg, hol 1881-ig maradt, azután a tübingai egyetemen az erdészettan tanára lett, hol 1887-ben nyugalomba vonult;

1860—1870-ig ő adta ki a Pfeil alapította »Kritische Blätter für Forst- und Jagdwissenschaft« czímű folyóiratot; úttörő volt »Die technischen Eigenschaften der Hölzer« (1860) czímű műve; 1852-től 1882-ig tíz kötetben megjelent kitünő műve »Querschnitte von 500 Holzarten« mindenütt nagy elismerést aratott; az erdészetre és mezőgazdaságra káros rovarokról szóló dolgozataival neve a szakkörökön kívül is ismeretessé lett. Született Stuttgartban 1818. augusztus 13-ikán, elhunyt Ludwigsburgban januárius 19-ikén

Oertel, Max Josef, 1867. óta magántanár, 1876 óta pedig a laryngológia rendes tanára a müncheni egyetemen; nagy érdemeket szerzett a diftéria aetiológiája és pathológiai anatómiája terén; »Allgemeine Therapie der Kreislaufstörungen« czímű munkájában új és hathatós gyógyító módot adott némely beteges zavarok elhárítására és megakadályozására, mint a minők némely szív- és tüdőbetegségek lefolyásában gyakran beállanak. Született Dillingenben (Bajorország) 1835. márczius 20-ikán, elhunyt Münchenben július 17-ikén.

Parker, Jeffery, a biológia tanára az otagói egyetemen Új-Zélandban, elhunyt november 7-ikén. Biológiai munkái igen becsesek, köztük a »Lessons in elementary biology« czímű, a melyet több nyelvre lefordítottak.

Preyer, Wilhelm Thierry, orvos- természettudományi tanulmányainak végeztével 1865-ben Bonnban a filozófiai fakultáson a zoochémiára és zoofizikára, 1867-ben az orvosin fiziológiára habilitált és 1869-ben a fiziológia rendes tanára lett Jénában; főfeladatául tűzte ki a felsőbb iskolák reformálását s 1887-ben a német orvosok és természetvizsgálók wiesbadeni gyűlésén szóval és írásban megkezdette ez irányú mű-

ködését; rá egy évvel mint magántanár Berlinben habilitált s 1893 óta Wiesbadenben élt; munkái a lélekzés és a vér fiziológiájával, az izmok fizikájával, a fiziológiai optikával és hangtannal, továbbá a hipnotizmussal foglalkoznak; született Moss Side-ben Manchester mellett, elhunyt július 15-ikén Wiesbadenben 56 éves korában.

Pulszky Ferencz, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója, közéletünk és tudományosságunk egyik legkiválóbb munkása, Brassai mellett hazánk legtöbb oldalú tudósa, született Eperjesen 1814. szeptember 17-ikén. Iskoláit Miskolczon és Eperjesen végezte. 1833-ban nagybátyjával tanulmányutat tett Bécsbe, Münchenbe, Velenczébe, Rómába, Nápolyba, hol több ideig tartózkodván, a régészet és művészet kincseit tanulmányozta. Jurátuskodása után 1836-ban ismét bejárta Német- s Angolországot, húzamosabban tartózkodott Franciaországban, Hollandiában, Belgiumban, s utazását 1837-ben meg is írta. 1845-ben ismét Olaszföldön utazott; az 1848. évi események birtokán, Szécsényben találta. A minisztérium megalakulásakor Kossuth mellett államtitkár volt. Mint tudjuk, nagy politikai szereplése 18 évi bujdosásra kényszerítette, s csak báró Eötvös József miniszter közbenjárásával kapott amnesztiát a hazatérésre 1866-ban. Nagy politikai működése mellett is kiváló részt vett tudományos életünkben; osztályelnöke lett az Akadémiának, melynek egyik legrégebb tagja volt, elnöke a Képzőművészeti Társulatnak, s buzgó választmányi tagja majdnem minden közmvélelődesi egyesületnek, köztük Társulatunknak is. 1869-ben a Nemzeti Múzeum igazgatójává nevezte ki, mely állásában múzeumunkat európai hírű intézetté fejlesztette; 1894-ben nyugalomba lépett. Irodalmi munkássága egész könyvtárra

terjed, melyben nyelvészet, történelem, régészet, szépirodalom, politika, közgazdaság, művészet, utazás, természet-tudomány mind maradandó értékű dolgozatokkal van képviselve. Ő maga régészeti és publicisztikai dolgozatait tartotta legbecsesebbeknek, s mint régész az egész világon elismert szaktekin-tély volt. A hetvenes években még egy nagyobb keleti utazást tett a Balkán-félsziget és különösen Görögország régészeti tanulmányozására. Múzeumi lakása találkozó helye volt a magyar és külföldi tudósoknak. Nagy munkáját »Magyar archeológia« czímen életének utolsó heteiben rendezte sajtó alá. Társulatunkban is tartott előadást az őstörténelmi leletekről hazánkban, s ötven éves tagságának évfordulóján harmadéve üdvözöltük őt. Elhunyt szeptember 9-ikén.

Renouf, Peter Le Page, ki-tünő, s szakmájában, a hieroglifok ismeretében, mondhatni, eddig utól nem ért aegyptológus; legderekkb műve a »Buch der Toten« című fordítása, melyen 40 évig dolgozott; elhunyt október közepén Londonban 75 éves korában.

Rodger, James Wyllie, 1889 óta a londoni Royal College of Science on a kísérleti laboratóriumban assis-tens, számos leginkább fizikai-chemiai természetű és igen éles észről tanúskodó értekezései, melyek a Philosophical Transactions-ben jelentek meg, s a melyek közül csak az »On the relations between the viscosity of liquids and their chemical nature« címűt említjük, általában feltűnést keltettek; született Stewartonban 1867. december 11-ikén, elhunyt május elején.

Rothén, Timotheus, 1890-ben a svájci telegráfivatal igazgatója, s ugyanazon év decemberében, mint Frei utóda, a nemzetközi telegráfniva-tali iroda igazgatója Bernben; a svájci

telegráf- és telefonhálózaton tett sok becses és fontos javítás tőle származik; az ő törekvésének köszönhető, hogy a svájci telegráfivatal a telefon-beszél-getésben eleitől kezdve mágnesindukto-rokat és mikrofont alkalmaz; a telegráf-és telefonszolgálatra kitünő utasítást dolgozott ki; a budapesti telegráf-kongresszus (1896) megbízásából elvállalta a nemzetközi telegráfkódex kibővítésé-nek nagy munkáját, melyben azonban meggátolta bekövetkezett halála. Szüle-tett Rüscheeggben, Bern kantonban, el-hunyt februárius 11-ikén 67 éves ko-rában.

Russow, Edmund August Friedrich, előbb a növénytan ren-des tanára és a botanikus kert igazga-tója Dorpatban; vizsgálatai és dolgoza-tai legnagyobbbrést a növényanatómia körébe vágna; főmunkája »Vergleichende Untersuchungen, betreffend die Histologie der vegetativen und sporenbildenden Organe und die Entwicklung der Sporen der Leitbündel-Kryptogamen, mit Berücksichtigung der Histologie der Phanerogamen, ausgehend von der Betrachtung der Marsiliaceen«. Született 1811. februárius 24-ikén (márczius 8.) Revalban, elhunyt április 11-ikén (23.) Dorpatban.

Sachs, Julius von, 1859-től 1860-ig a növényfiziológiai tanszék assistense Tharandtban, 1861-ben Bonn mellé Poppelsdorfba a leiró természet-tudományok tanítójának hívták meg, hol később mint tanár csupán növény-fiziológiát adott elő; 1867-ben De Bary utódja lett Freiburg i. Br.-ban s 1868. őszén Würzburgba hívták meg a növény-tan tanárának és az ottani botanikus kert igazgatójának; az ő munkálkodása a növényfiziológiában úgyszólván alapvető jelentőségű, s számos dolgozatainak legtöbbje idegen nyelvekre is le van fordítva, nevezetesen: »Handbuch der

Experimentalphysiologie der Pflanzen« (1866), »Geschichte der Botanik vom 16. Jahrhundert bis 1869« (1875) stb. Sachs Boroszlóban született, 1832. október 2-ikán, elhunyt Würzburgban május 29-ikén. Hátra maradt kézíratait óhajtására Roll tanár fogja kiadni Bonnban.

Salleron, ki már 1858-ban magára vont a francia szaktudósok figyelmét »Notice sur les instruments de météorologie« című dolgozatával és 0·01 mm pontosságú barométerének szerkesztésével; 20 évvel később Marié Davy a Montsouris-obszervatórium föl-szerelését bizta rá; később a borászatra adta magát s különösen pezsgőbor készítésével foglalkozott; több bor-elemző készüléket is szerkesztett s munkát irt a pezsgőborokról (1886), mely 1895-ben második kiadásban jelent meg; elhunyt augusztus elején.

Schering, Ernst, Göttingában a matematika és elméleti csillagászat tanára, a csillagvizsgáló intézeten a mágnességi mérések osztályának főnöke, a Gauss-féle munkák szerkesztő-kiadója, született 1833. július 13-án Sandbergeben, Lüneburgban, elhunyt november 2-ikán.

Schrauf, Albrecht, az ásványtan tanára és a mineralógiai múzeum főnöke Bécsben, az »Atlas der Krystallformen des Mineralreiches« szerkesztő-kiadója, a »Lehrbuch der physikalischen Mineralogie«, »Handbuch der Edelsteinkunde« írója, született 1837. december 14-ikén Bécsben, elhunyt ugyanott november 29-ikén.

Schützenberger, Paul, 1851-ben történt promoteálása után az École supérieure des sciences kémiai tanszékét töltötte be, azután a kémiai laboratórium helyettes-igazgatója a Sorbonne-on és a kémiai munkálatok főnöke, 1876 óta a Collège de France-on tanárkodott Párizsban; kiváló fontos-

ságú kémiai munkákat irt, melyek leginkább a szerves kémiára vonatkoznak, közöttük kiemelendő az ötkötetes »Traité de chimie générale«. Született 1827. december 23-ikán Strassburgban, elhunyt június 26-ikán Párizsban.

Sohncke, Leonhard, a fizika tanára a müncheni műegyetemen, a fizikai laboratórium igazgatója, a tud. akadémia tagja; 1871—83-ig tanár volt a karlsruhei polytechnikumon s ő vezette az időjárás központi intézetet, azután 1887-ig a fizika rendes tanára volt Jénában; kitünő buvár az elméleti és kísérleti fizika, továbbá a meteorológia és kristálytan terén; legderekabb dolgozatai ezek: »Gruppierung der Moleküle in den Krystallen«, »Entwicklung einer Theorie der Krystallstruktur«, »Einfluss der Bewegung der Lichtquelle auf die Brechung«, »Einfluss der Temperatur auf das Drehungsvermögen des Quarzes«. Mint tanár egyike volt a legkitünőbbeknek, s könnyen érthető fizikai előadásai 1892-ben összegyűjtve meg is jelentek. Született 1842. februáriusban Halle a. S.-ban, elhunyt Münchenben november 1-én.

Steenstrup, Johannes Japetus Smith, kitünő dán természet-tudós, kinek munkáit több nyelvre is lefordították; 1845-ig a mineralógia docense Soróban, azután az állattan professzora és a zoológiai múzeum igazgatója Kopenhágában; ez állásáról 1885-ben megvált, hogy magántanulmányainak annál jobban élhessen; a fajváltozatokról, a hermafroditaságról, Dánia történelemelőtti faunájáról és flórájáról stb. irt kitünő munkái széles körben ismeretesek; született 1813. márczius 8-ikán Bangban, Jütlandban, elhunyt június 20-ikán Kopenhágában.

Stephan, Heinrich von, német miniszter, született 1831. januárius

7-ikén; atyja szabómester volt; gimnáziumi tanulmányainak elvégzése után a posta szolgálatába állott, s a posta- és telegráfügyek körül kifejtett rendkívüli tevékenysége és életrevaló újításai következtében igen gyorsan emelkedett, úgy hogy a hallei egyetem a tiszteletbeli doktori címmel tüntette ki; ő tekinthető a német posta- és telegráfügy első szervezőjének, megteremtőjének, valamint az elektrotechnika fejlődésének alapját is ő vetette meg azzal, hogy Siemens Werner-rel együtt életre keltette az elektrotechnikai egyesületeket. Dolgozatai közül »Das heutige Aegypten« és »Weltpost und Luftschiffahrt« című műveit emeljük ki. Elhunyt április 8-ikára viradó éjjel Berlinben.

Sto h m a n n F., a mezőgazdasági chemia rendes tanára a lipcsei egyetem, s a gazdasági fiziológiai és chemiai intézet igazgatója ugyanott; tanult Német-, Angol- és Franciaországban; 1853—1855-ig Graham assistense volt az University College-on Londonban, azután gyárigazgató, majd ismét assistens Celleben és Weendeben Göttinga mellett, később a braunschweigi, azután a hallei mezőgazdasági kísérleti állomás igazgatója és tanára; 1871 őszén hívták meg Lipcsébe igazgatónak. Utolsó éveiben kiválóan kalorimetrikus vizsgálatokkal foglalkozott, melyeknek eredményei a »Journal für praktische Chemie«-ben és a szász tud. akadémia közleményeiben jelentek meg, más szakközleményei pedig a különféle szaklapokban közöltettek. Fontosabb művei közül föl- emlíjtük a következőket: »Encyklopädisches Handbuch der technischen Chemie« (1854, utóbb már 4-ik kiadást ért [Muspratt-Stohmann]), »Beiträge zur Begründung einer rationellen Fütterung der Wiederkäuer« (2 kötet, 1862—64), »Biologische Studien« (1871), »Handbuch der technischen Chemie« (2 kö-

tet, 1872—74), »Die Stärkefabrikation« (1878), »Handbuch der Zuckerfabrikation« (1878, 1893-ban 3-ik kiadásban). Született 1832 április 25-ikén Brémában, elhunyt november 1-jén éjjel Lipcsében.

Stone, Edward James, az oxfordi csillagvizsgáló intézet főnöke, kinek az északi circumpolaris csillagok katalogizálása körül nagy érdemei vannak; tíz éven át a Jöreménységfokán is észlelt, s neki köszönjük a mintegy 12,000 déli csillag fokföldi katalógusát; kitünő eredménnyel észlelte az 1896. évi napfogyatkozást, s halála épen az 1898. évi, Indiában látható fogyatkozás megfigyelésének előkészületei közt lepte meg; elhunyt május 9-ikén 66 éves korában.

Torma Károly, derék magyar régiségbuvár, nyugalmazott egyetemi tanár, a Tud. Akadémia tagja, az aquincumi romok megtalálója, elhunyt Rómában márczius 1-én, 68 éves korában. A régészeti tudományok iránti hajlandóságot atyjától, Torma Józseftől örökölte, ki mint politikus és régész egyike volt e század elején Erdély jeleseinek. Tanári működését 1877-ben kezdte a kolozsvári egyetemen, honnan két év múlva a budapesti egyetemre nevezték ki az éremtani és régiségtani tanszékre. Sok régészeti közleményt irt; kiadta a dárczai feliratok nagybecsű gyűjteményét; ő indította meg Ó-Budán az aquincumi ásatásokat s nagyobb tanulmányban leírta a római aquincumi amphitheatrumot. 1892-ben nyugalomba vonult Rómába. Érdemeiért sok külföldi egyesület tagjává választotta, közöttük a bécsi s a római archeológiai egyesület is.

Valentin, Johann, a buenosairesi nemzeti múzeum ásvány-földtani osztályának főnöke, ki Argentínának Chubut-vidékére tudományos expedíciót vezetett, született Frankfurt a.

M.-ban, promoveáltatott Straszburgban 1889-ben. Argentínai expedíciójában a Barranca-hegy lejtőjén egy sziklötömböt akart lefűrészelni, hogy a benne fölfedezett kövesült kagylókhöz juthasson; de a szikla leomlott s halálát okozta december 10-ikén.

Ville, Georges, a növényfiziológia tanára a természetrajzi múzeumon Párizsban, a növények mesterséges táplálásának legbuzgóbb előmozdítója, többféle kémiai trágyaszert feltalálója, a »Catéchisme des engrais chimiques« szerzője, elhunyt februárius 22-ikén 73 éves korában.

Viollette, előbb a lillei egyetemen az ipari és mezőgazdasági kémia tanára, Pasteur derék munkatársa, kinek a mezőgazdasági kémia, cukoripar stb. terén nagy érdemei vannak, s déli Franciaországban ez ügyben igen sokat tett, elhunyt október 15-ikén, szülőföldjén Quiryben.

Vogel, Karl, a marburgi egyetem tiszteleti doktora, kítettő kartografus és a Petermann-féle »Geographische Mittheilungen« című folyóirat munkatársa; pályáját Hessen topográfiai felvételében mint matematikus kezdette s 1852-ben rajzolója, később főnöke lett a Perthes-féle földrajzi intézet topográfiai osztályának; a Stieler-féle nagy térkép legújabb kiadása tisztán az ő munkája, legutolsó nagyobb műve a német birodalomnak 27 lapos térképe volt 1 : 500,000 mértékben, a mely térkép főleg katonai célokra való. Született 1828. május 4-ikén Hertfeldben, Hessenben, elhunyt július 18-ikán Gothában.

Volger, Otto, előbb irodalmilag is igen tevékeny mineralógus és geológus, s mint ilyen 1847-ben Göttingában habilitált; 1851—52-ben tanító Zü-

richben a kantoniskolán, 1856—60-ban a Senckenberg-féle intézeten Frankfurt a. M.-ban; 1859-ben ottan a »Freie deutsche Hochstift für Wissenschaft, Kunst und allgemeine Bildung« című intézetet alapította, melynek 1881-ig főnöke volt; született 1822. januárius 30-ikán Lüneburgban, elhunyt október 18-ikán Sulzbachban.

Winnecke, Friedrich August, született 1835. februárius 5-ikén Grosseheereben Hildesheim mellett; 1856-tól a bonni csillagvizsgáló intézeten Argelander alatt működött, 1858-ban Pulkovába ment assistensnek, hol később helyettes-igazgató lett; a kellemetlen éghajlat és időjárás miatt keletkezett súlyos betegsége arra kényszerítette, hogy 1864-ben nagyobb szabadságra menjen; 1866-ban végleg elhagyta az orosz állami szolgálatot s Karlsruheban telepedett meg és ottan mint tudós magánzó kis obszervatóriumot rendezett be magának; a straszburgi főiskola felállítását után megbízták, hogy az iskolán csillagászati megfigyelő intézetet rendezzen be s 1872-ben a filozófiai fakultás természettudományi osztályának rendes tanárává, 1878. szeptemberben pedig a teljesen berendezett csillagászati intézet igazgatójává nevezték ki; 1882-ben, épen rektorra választása idején, kénytelen volt hivatalos tevékenységétől megválni és 1886-ban, mikor már nem volt remény felgyógyulásához, nyugalomba vonult. Neve széles körben 1858-ban lett ismeretessé a róla nevezett üstökösnek öt és fél évi körfutása után való újra fölfedezéséről és számításáról, valamint több ide vágó megfigyeléséről. Elhunyt december 3-ikára viradó éjjel.

Közli LENGVEL ISTVÁN.